

ความสัมพันธ์ระหว่างการรับช่วงสิทธิ กับการใช้สิทธิไต่เบี่ย

ศาสตราจารย์พิเศษ จรัญ ภักดีธนากุล*

การรับช่วงสิทธิ (Subrogation) เป็นหลักกฎหมายแพ่งที่ให้สิทธิแก่บุคคลภายนอกเข้ามาอยู่ในฐานะของเจ้าหนี้แทนที่เจ้าหนี้เดิม (steps into the shoes of the previous creditor) แล้วจึงใช้สิทธิบังคับชำระหนี้ตามมูลหนี้เดิมเอาจากลูกหนี้ รวมทั้งหลักประกันแห่งหนี้เดิมได้ด้วย¹ ทั้งนี้ โดยผลของบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เช่น ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 227 มาตรา 229 มาตรา 230 และมาตรา 880 เป็นต้น ดังนั้น จึงแตกต่างจากการโอนสิทธิเรียกร้อง (Transfer or Assignment of a Claim) ซึ่งจะต้องกระทำโดยสัญญาระหว่างเจ้าหนี้เดิมกับบุคคลภายนอกผู้รับโอน ตามหลักเกณฑ์ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 303 ถึงมาตรา 313 และผลของการได้รับโอนสิทธิเรียกร้องมาโดยสัญญาก็ยังอาจแตกต่างจากกรณีได้รับช่วงสิทธิอยู่บางประการ²

* ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

¹ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 226 วรรคหนึ่ง “บุคคลผู้รับช่วงสิทธิของเจ้าหนี้ ชอบที่จะใช้สิทธิทั้งหลายบรรดาที่เจ้าหนี้มีอยู่โดยมูลหนี้ รวมทั้งประกันแห่งหนี้นั้นได้ในนามของตนเอง”

² ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 308 “ถ้าลูกหนี้ได้ให้ความยินยอมดังกล่าวมาในมาตรา 306 โดยมีได้อัดเอื้อน ท่านว่าจะยกข้อต่อสู้ที่มีต่อผู้โอนขึ้นต่อสู้ผู้รับโอนนั้นหาได้ไม่ แต่ถ้าเพื่อจะระงับหนี้้นลูกหนี้ได้ใช้เงินให้แก่ผู้โอนไปไשר ลูกหนี้จะเรียกคืนเงินนั้นก็ได้ หรือถ้าเพื่อการเช่นกล่าวมานั้น ลูกหนี้รับภาระเป็นหนี้เป็นอย่างใดอย่างหนึ่งขึ้นใหม่ต่อผู้โอน จะถือเสมือนหนึ่งว่าหนี้้นมิได้ก่อขึ้นเลยก็ได้

ถ้าลูกหนี้เป็นแต่ได้รับคำบอกกล่าวการโอน ท่านว่าลูกหนี้มีข้อต่อสู้ผู้โอนก่อนเวลาที่ได้รับคำบอกกล่าวนั้นอันใด ก็จะยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้แก่ผู้รับโอนได้ฉันนั้น ถ้าลูกหนี้มีสิทธิเรียกร้องจากผู้โอน แต่สิทธินั้นยังไม่ถึงกำหนดในเวลาที่บอกกล่าวไשר ท่านว่าจะเอาสิทธิเรียกร้องนั้นมาหักกลบลบกันก็ได้ หากว่าสิทธินั้นจะได้ถึงกำหนดไม่ช้ากว่าเวลาถึงกำหนดแห่งสิทธิเรียกร้องอันได้โอนไปนั้น”

และมาตรา 312 “ในมูลหนี้อื่นพึงต้องชำระตามเขาสั่งนั้น ลูกหนี้จะยกข้อต่อสู้ซึ่งมีต่อเจ้าหนี้เดิมขึ้นเป็นข้อต่อสู้ผู้รับโอนโดยสุจริตนั้นหาได้ไม่ เว้นแต่ที่ปรากฏในตัว

สำหรับสิทธิไล่เบียด (Right of Reimbursement or Indemnity) นั้นเป็นสิทธิของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ซึ่งต้องสูญเสียสิทธิประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่งไป ในสภาวะการณ์ที่มีบทบัญญัติแห่งกฎหมาย หรือสัญญาให้สิทธิที่จะไปเรียกร้องให้บุคคลอีกคนหนึ่งชดใช้คืนให้ได้ เช่น กรณีตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 76 วรรคหนึ่ง มาตรา 426 มาตรา 427 มาตรา 431 มาตรา 693 วรรคหนึ่ง มาตรา 724 และพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ.2539 มาตรา 8 เป็นต้น³ ผู้ที่ได้รับสิทธิไล่เบียดนี้มีได้เข้ามา

ตราสารนั่นเอง หรือที่มีขึ้นเป็นธรรมดาสืบจากลักษณะแห่งตราสารนั้น”

³ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 76 วรรคหนึ่ง “ถ้าการกระทำตามหน้าที่ของผู้แทนของนิติบุคคลหรือผู้มีอำนาจทำการแทนนิติบุคคล เป็นเหตุให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลอื่น นิติบุคคลนั้นต้องรับผิดชอบชดใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายนั้น แต่ไม่สูญเสียสิทธิที่จะไล่เบียดเอาแก่ผู้ก่อความเสียหาย”

มาตรา 426 “นายจ้างซึ่งได้ใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่บุคคลภายนอกเพื่อละเมิดอันลูกจ้างได้ทำนั้น ชอบที่จะได้ชดใช้จากลูกจ้างนั้น”

มาตรา 427 “บทบัญญัติในมาตราทั้งสองก่อนนั้น ท่านให้ใช้บังคับแก่ตัวการและตัวแทนด้วยโดยอนุโลม”

มาตรา 431 “ในกรณีที่กล่าวมาในสองมาตราก่อนนั้น ท่านให้นำบทบัญญัติแห่งมาตรา 426 มาใช้บังคับด้วยโดยอนุโลม”

มาตรา 693 วรรคหนึ่ง “ผู้ค้าประกันซึ่งได้ชำระหนี้แล้ว ย่อมมีสิทธิที่จะไล่เบียดเอาจากลูกหนี้เพื่อคืนเงินกับดอกเบี้ยและเพื่อการที่ต้องสูญหายหรือเสียหายไปอย่างใด ๆ เพราะการค้ำประกันนั้น”

มาตรา 724 “ผู้จ้างงใดได้จ้างอรรถพัสสินของตนไว้เพื่อประกันหนี้อันบุคคลอื่นจะต้องชำระแล้วและเข้าชำระหนี้เสียเองแทนลูกหนี้เพื่อจะปิดป้องมิให้ต้องบังคับจ้างง ท่านว่าผู้จ้างงนั้นชอบที่จะได้รับเงินใช้คืนจากลูกหนี้ตามจำนวนที่ตนได้ชำระไป

ถ้าว่าต้องบังคับจ้างง ท่านว่าผู้จ้างงชอบที่จะได้รับเงินใช้คืนจากลูกหนี้ตามจำนวนซึ่งผู้รับจ้างงจะได้รับใช้หนี้จากการบังคับจ้างงนั้น”

พระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 มาตรา 8 “ในกรณีที่หน่วยงานของรัฐต้องรับผิดชอบชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหายเพื่อการละเมิดของเจ้าหน้าที่ ให้หน่วยงานของรัฐมีสิทธิเรียกให้เจ้าหน้าที่ผู้ทำละเมิดชดใช้ค่าสินไหมทดแทน

แทนที่เจ้าหนี้เดิม มิได้ใช้สิทธิบังคับให้ลูกหนี้ชำระหนี้ตามมูลหนี้เดิม แต่เป็นการใช้สิทธิและบังคับตามสิทธิของเขาเองที่มีมูลหนี้แยกต่างหากจากมูลหนี้เดิม และอาจไล่เบียดเอาจากบุคคลอื่นที่มีใช้ลูกหนี้เดิมก็ได้

ปัญหาที่เกิดขึ้นสืบเนื่องมาจากภาษากฎหมายที่ใช้กันในทางปฏิบัติยังมิได้แยกแยะเรื่องการรับช่วงสิทธิออกจากการใช้สิทธิไล่เบียดให้เด่นชัด กล่าวคือ ยังมีการใช้ภาษาสับสนปนเปกันอยู่ เช่น ที่ปรากฏในคำพิพากษาฎีกาที่ 4117/2550⁴ ใช้คำว่า “โจทก์ได้รับช่วงสิทธิมาไล่เบียดคืนจากจำเลย” ซึ่งทำให้เกิดข้อถกเถียงกันต่อไปว่า เป็นกรณีที่โจทก์ได้รับช่วงสิทธิของเจ้าหนี้เดิมมาฟ้องเรียกเงินที่โจทก์ชำระหนี้ให้เจ้าหนี้เดิมแทนจำเลยไปจากจำเลยตามมูลหนี้เดิม หรือเป็นกรณีใช้สิทธิไล่เบียดตามสิทธิใหม่ที่มีกฎหมายบัญญัติให้แก่โจทก์แยกต่างหากจากมูลหนี้เดิมกันแน่ เพราะผลในทางกฎหมายจะแตกต่างกันทั้งในเรื่องอายุความ และการบังคับหลักประกันของมูลหนี้เดิม

ดังกล่าวแก่หน่วยงานของรัฐได้ ถ้าเจ้าหน้าที่ได้กระทำการนั้นไปด้วยความจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง

สิทธิเรียกให้ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนตามวรรคหนึ่งจะมีได้เพียงใดให้คำนึงถึงระดับความร้ายแรงแห่งการกระทำและความเป็นธรรมในแต่ละกรณีเป็นเกณฑ์โดยมิต้องให้ใช้เต็มจำนวนของความเสียหายก็ได้

ถ้าการละเมิดเกิดจากความผิดหรือความบกพร่องของหน่วยงานของรัฐหรือระบบการดำเนินงานส่วนรวม ให้หักส่วนแห่งความรับผิดชอบดังกล่าวออกด้วย

ในกรณีที่การละเมิดเกิดจากเจ้าหน้าที่หลายคน มิให้นำหลักเรื่องลูกหนี้ร่วมมาใช้บังคับและเจ้าหน้าที่แต่ละคนต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนเฉพาะส่วนของตนเท่านั้น”

⁴คำพิพากษาฎีกาที่ 4117/2550 : ศาลแพ่งพิพากษาให้โจทก์ จำเลยที่ 2 และที่ 3 ร่วมกันใช้ค่าสินไหมทดแทนพร้อมด้วยค่าฤชาธรรมเนียมแก่ อ. เมื่อโจทก์ได้ใช้เงินแก่ อ. ไปตามคำพิพากษาแล้วย่อมรับช่วงสิทธิของเจ้าหนี้ไล่เบียดเอาแก่จำเลยที่ 3 ซึ่งเป็นลูกหนี้ร่วมตามคำพิพากษาดังกล่าวได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 229(3) สิทธิเรียกร้องนี้ไม่มีกฎหมายบัญญัติอายุความไว้ จึงต้องถือว่ามิอายุความสิบปีตามมาตรา 193/30 และสิทธิไล่เบียดของโจทก์เพิ่มมีขึ้นนับแต่วันที่โจทก์ได้ชำระค่าสินไหมทดแทนเป็นต้นไป การนับกำหนดอายุความจึงต้องเริ่มนับแต่ขณะที่อาจบังคับสิทธิเรียกร้องได้ตามมาตรา 193/12 คือวันที่โจทก์ได้ชำระหนี้ให้แก่ อ.

ข้อเขียนนี้จึงมุ่งที่จะแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างการรับช่วงสิทธิ กับการใช้สิทธิไต่เบี่ยให้เป็นที่ชัดเจนอีกวาระหนึ่ง โดยมีสาระสรุปได้ดังต่อไปนี้

1. **แตกต่างโดยการเกิดมีขึ้นของสิทธิทั้งสองประเภทนี้** การรับช่วงสิทธิจะเกิดมีขึ้นได้ก็แต่โดยบทบัญญัติแห่งกฎหมายเท่านั้น จะตกลงกันก่อตั้งการรับช่วงสิทธิโดยสัญญาไม่ได้ ส่วนสิทธิไต่เบี่ยอาจจะเกิดจากบทกฎหมายให้สิทธิหรืออาจเกิดจากข้อตกลงหรือข้อสัญญาระหว่างผู้ทรงสิทธิไต่เบี่ยกับผู้ที่จะต้องถูกไต่เบี่ยก็ได้ ดังตัวอย่างที่ปรากฏในคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5369/2549⁵ ซึ่งบุคคลภายนอกทำสัญญากับผู้ค้าประกันหนึ่งของลูกหนี้ไว้ว่า ถ้าผู้ค้าประกันต้องรับผิดชอบใช้หนี้ให้เจ้าหนี้แทนลูกหนี้ไปเท่าไร ก็ให้สิทธิไต่เบี่ยเอาคืนจากบุคคลภายนอกผู้ให้สัญญาได้ ข้อตกลงก่อตั้งสิทธิไต่เบี่ยในกรณีนี้มีใช้การทำสัญญาก่อตั้งการรับช่วงสิทธิ ไม่ต้องห้ามตามกฎหมายและไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน จึงมีผลผูกพันบังคับกันได้ตามหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งการแสดงเจตนา

⁵ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5369/2549 : จำเลยที่ 1 ขอสินเชื่อจาก บ. โดยมีโจทก์ จำเลยที่ 3 และที่ 4 เป็นผู้ค้าประกัน จำเลยที่ 3 และที่ 4 ได้ทำสัญญาไว้แก่โจทก์อีกว่า หากโจทก์ต้องชำระหนี้แก่ บ. แทนจำเลยที่ 1 แล้วจำเลยที่ 3 และที่ 4 จะชำระหนี้แก่โจทก์โดยยอมรับผิดอย่างลูกหนี้ร่วมในวันที่จำเลยที่ 3 และที่ 4 ทำสัญญาไว้แก่โจทก์นั้นมูลหนี้ตามสัญญาค้าประกันที่โจทก์อาจถูก บ. เรียกร้องให้ชำระหนี้ได้เกิดขึ้นแล้ว โจทก์จึงเป็นผู้ที่อาจใช้สิทธิไต่เบี่ยจากจำเลยที่ 3 และที่ 4 ตามสัญญารับจะชำระหนี้ในเวลาภายหลังได้ เมื่อศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์ของจำเลยที่ 3 และที่ 4 เด็ดขาดโจทก์ต้องยื่นคำขอรับชำระหนี้สำหรับจำนวนที่โจทก์อาจใช้สิทธิไต่เบี่ยในเวลาภายหลังจากกองทรัพย์สินของจำเลยที่ 3 และที่ 4 ตามพ.ร.บ.ล้มละลาย พ.ศ.2483 มาตรา 27, 91, 94 และ 101 ปรากฏว่า บ. ได้ยื่นคำขอรับชำระหนี้ในคดีที่ศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์ของจำเลยที่ 3 และที่ 4 เด็ดขาดแล้ว โจทก์จึงยื่นคำขอรับชำระหนี้ไม่ได้ เพราะต้องห้ามตามมาตรา 101 วรรคหนึ่งตอนท้าย แต่การที่โจทก์ชำระหนี้ให้แก่ บ. ภายหลังวันที่ศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์ของจำเลยที่ 3 และที่ 4 เด็ดขาดและปลดจากล้มละลายแล้วมีผลให้โจทก์เข้ารับช่วงสิทธิของ บ. ไปใช้สิทธิเรียกร้องบังคับเอาแก่กองทรัพย์สินของจำเลยที่ 3 และที่ 4 ได้ตาม ป.พ.พ. มาตรา 229 โจทก์จึงไม่อาจนำหนี้ที่มูลแห่งหนี้ได้เกิดขึ้นก่อนวันที่ศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์ของจำเลยที่ 3 และที่ 4 เด็ดขาดมาฟ้องให้จำเลยที่ 3 และที่ 4 ล้มละลายซ้ำอีก

มีข้อสังเกตว่าในบางกรณีบุคคลอาจมีสิทธิได้หลายทางให้เลือก เช่น กรณีของผู้ค้าประกันที่ได้ชำระหนี้ให้เจ้าหนี้แทนลูกหนี้ไป ย่อมได้รับทั้งสิทธิไต่เบี่ย และช่วงสิทธิตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 693 วรรคหนึ่ง ให้มีสิทธิที่จะไต่เบี่ยเอาจากลูกหนี้ เพื่อคืนเงินกับดอกเบี้ยและเพื่อการที่ต้องสูญหาย หรือเสียหายไปอย่างไรๆ เพราะการค้ำประกันนั้นได้ ทั้งยังได้รับช่วงสิทธิของเจ้าหนี้บรรดาหนี้ของลูกหนี้อีกด้วยตามมาตรา 693 วรรคสอง นอกจากนั้น ผู้ค้าประกันในคดีตามคำพิพากษาฎีกาที่ 5369/2549 ยังมีสิทธิไต่เบี่ยเอาจากบุคคลภายนอกผู้ให้สัญญาอีกทางหนึ่งด้วย ซึ่งผู้ค้าประกันมีสิทธิเลือกกว่าจะใช้สิทธิทางใดทางหนึ่งที่เป็นประโยชน์แก่ตนมากที่สุด แต่จะบังคับเอาทุกทางมิได้

2. แตกต่างโดยผลทางกฎหมาย ผลของการรับช่วงสิทธิทำให้ผู้ได้รับช่วงสิทธิเข้ามาอยู่ในฐานะเจ้าหนี้แทนเจ้าหนี้เดิม มีสิทธิบังคับชำระหนี้จากลูกหนี้ตามเนื้อความแห่งหนี้เดิม ดังนั้น ถ้าหนี้เดิมมีข้อบกพร่องอย่างไร ผู้รับช่วงสิทธิก็ต้องรับข้อบกพร่องนั้นด้วย หากมีสิทธิดีไปกว่าเจ้าหนี้เดิมไม่ กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ลูกหนี้มีข้อต่อสู้เจ้าหนี้เดิมอย่างไรก็มีสิทธิยกข้อต่อสู้ดังกล่าวขึ้นยันผู้รับช่วงสิทธิได้อย่างนั้น ดังนั้น ถ้าหนี้เดิมขาดอายุความแล้ว ลูกหนี้ย่อมยกอายุความขึ้นต่อสู้ผู้รับช่วงสิทธิได้ ดังตัวอย่างในคำพิพากษาฎีกาที่ 824/2550⁶ ซึ่งบริษัทประกันวินาศภัยได้จ่ายค่าสินไหมทดแทนให้แก่เจ้าของรถยนต์ผู้เอาประกันชั้นหนึ่งไปแล้ว ย่อมได้รับช่วงสิทธิของผู้เอาประกันภัยไปฟ้องเรียกคืนจาก

⁶ คำพิพากษาฎีกาที่ 824/2550 : โจทก์ฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทนจากจำเลยที่ 1 โดยอาศัยมูลหนี้ที่ ต. ได้นำรถยนต์ที่โจทก์รับประกันภัยไว้จาก บ. เจ้าของรถยนต์ไปจอดในบริเวณโรงแรมของจำเลยที่ 1 แล้วเข้าพักในโรงแรม ต่อมารถยนต์หายไป จำเลยที่ 1 ในฐานะเจ้าสำนักโรงแรมต้องรับผิดชอบในความสูญหายตาม ป.พ.พ. มาตรา 674 ซึ่งมีอายุความ 6 เดือน นับแต่วันที่คนเดินทางหรือแขกอาศัยออกไปจากสถานที่นั้นตามมาตรา 678 แม้โจทก์จะอ้างว่า ลูกจ้างหรือตัวแทนของจำเลยที่ 1 ละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ตามสัญญาและมีคำขอให้คืนรถยนต์แต่โจทก์ก็ขอให้จำเลยที่ 1 รับผิดชอบในฐานะเจ้าสำนักโรงแรมเท่านั้น จึงไม่ใช่เป็นการฟ้องในมูลละเมิดที่มีอายุความ 1 ปี เมื่อเหตุการณ์สูญหายเกิดขึ้นวันที่ 2 สิงหาคม 2540 โจทก์รับช่วงสิทธิจากผู้เอาประกันภัยตามมาตรา 880 มาฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อความสูญหายของรถยนต์ที่โจทก์รับประกันภัยไว้จากจำเลยที่ 1 เมื่อวันที่ 3 สิงหาคม 2541 เกินกำหนด 6 เดือน นับแต่วันที่ 2 สิงหาคม 2540 ซึ่งเป็นวันที่ ต. ออกจากโรงแรมของจำเลยที่ 1 แล้ว จึงขาดอายุความ

บุคคลภายนอกได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 880 วรรคหนึ่ง ข้อเท็จจริงปรากฏว่าผู้เอาประกันภัยนารยนต์ที่เอาประกันภัยไว้ไปจอดในลานจอดรถของ โรงแรมที่ตนเข้าพักแรมแล้วรถถูกคนร้ายลักไป ซึ่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 674 บัญญัติให้เจ้าสำนักโรงแรมต้องรับผิดชอบเพื่อความสูญหายหรือบุบสลายอย่างใด ๆ อันเกิดแก่ทรัพย์สินที่ตนเดินทางหรือแขกอาศัยได้พามาไว้ในโรงแรม แต่สิทธิเรียกร้อง ตามมาตรา 674 นี้ มีอายุความสั้นเพียง 6 เดือน นับแต่วันที่ตนเดินทางหรือแขกอาศัยออกไป จากโรงแรมนั้น ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 678 เมื่อบริษัทรับประกัน ภัยรับช่วงสิทธิมาฟองเกิน 6 เดือนแล้ว เจ้าสำนักโรงแรมจึงยกอายุความขึ้นคัดฟ้องได้

ข้อสังเกต

1) กรณีของบริษัทประกันวินาศภัยนี้ไม่มีกฎหมายบทใดหรือสัญญาใดให้มี สิทธิไล่เบี้ยได้ ดังนั้น จึงไม่อาจใช้สิทธิไล่เบี้ยซึ่งมีอายุความแตกต่างหากจากหนี้เดิมเหมือน ดังกรณีของผู้ค้าประกัน ซึ่งมีมาตรา 693 วรรคหนึ่ง ให้ใช้สิทธิไล่เบี้ยได้ด้วย

2) อายุความในกรณีใช้สิทธิไล่เบี้ยนั้น ส่วนใหญ่กฎหมายมิได้บัญญัติ กำหนดอายุความไว้โดยเฉพาะ ดังนั้น จึงมีอายุความ 10 ปี ตามประมวลกฎหมายแพ่งและ พณิชย์ มาตรา 193/30⁷ แต่การรับช่วงสิทธิโดยผลของการชำระหนี้ตามคำพิพากษาให้แก่ เจ้าหนี้ตามคำพิพากษานั้น อายุความของหนี้เดิมได้มีการฟ้องบังคับไปแล้ว ดังนั้น ผู้รับช่วง สิทธิจึงฟ้องเรียกคืนจากลูกหนี้เดิมได้ภายในอายุความทั่วไป 10 ปี⁸ อันถือเป็นกรณียกเว้น ของหลักทั่วไปที่กล่าวมาข้างต้น

3) ในกรณีของบริษัทประกันชีวิตที่ได้จ่ายค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้รับ ประโยชน์ไปแล้ว ไม่มีกฎหมายให้ได้รับช่วงสิทธิ ทั้งไม่มีกฎหมายให้สิทธิไล่เบี้ยด้วย ดังนั้น จึงไม่มีสิทธิมาเรียกคืนจากบุคคลภายนอกผู้ทำละเมิดให้ผู้เอาประกันถึงแก่ความตาย คู่สมรส บิดามารดา และบุตรผู้เยาว์ของผู้ตายจึงมีสิทธิเรียกค่าเสียหายฐานละเมิดจากผู้ทำ ละเมิดต่อผู้ตายได้อีกทางหนึ่ง ไม่ถือว่าเป็นการหาทำไรจากการใช้สิทธิเรียกร้องสองทาง เพราะชีวิตคนมีค่าสูงกว่าสิทธิเรียกร้องทั้งสองทางนั้น

⁷ มาตรา 193/30 “อายุความนั้น ถ้าประมวลกฎหมายนี้หรือกฎหมายอื่นมิได้บัญญัติ ไว้โดยเฉพาะ ให้มีกำหนดสิบปี”.

⁸ ดูคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4117/2550.

3. แตกต่างกันในส่วนที่เกี่ยวกับหลักประกันแห่งหนี้เดิม ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 226 วรรคหนึ่ง ให้ผู้รับช่วงสิทธิใช้สิทธิของเจ้าหนี้เดิมได้ตามที่มีอยู่ตามมูลหนี้เดิม รวมทั้งหลักประกันแห่งหนี้เดิมด้วย ดังนั้น ถ้าหนี้เดิมมีบุคคลค้ำประกันหรือมีทรัพย์สินนองหรือจำนำเป็นหลักประกันอยู่ด้วย หรือเจ้าหนี้เดิมมีบุริมสิทธิหรือสิทธิยึดเหนี่ยวเหนือทรัพย์สินใด ผู้รับช่วงสิทธิก็ย่อมมีสิทธิบังคับให้ผู้ค้ำประกัน ผู้จำนอง หรือผู้จำนำชำระหนี้แก่ตนได้ด้วย หรือถ้าเจ้าหนี้เดิมมีบุริมสิทธิหรือสิทธิยึดเหนี่ยวอย่างไร ผู้รับช่วงสิทธิก็ใช้สิทธิดังกล่าวได้ด้วย จุดนี้นับว่าเป็นข้อดีของการรับช่วงสิทธิที่การใช้สิทธิไล่เบี้ยไม่อาจมีได้

ในกรณีที่หนี้ประธานมีคนหลายคนทำสัญญาค้ำประกันไว้ต่อเจ้าหนี้ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 682 วรรคสอง⁹ ถือว่าผู้ค้ำประกันทุกคนเป็นลูกหนี้ร่วมกันถึงแม้ว่าจะมิได้เข้าค้ำประกันร่วมกันก็ตาม แต่ผู้ค้ำประกันเหล่านั้นมิได้เป็นลูกหนี้ร่วมกับลูกหนี้ชั้นต้น ดังนั้น ถ้าผู้ค้ำประกันคนหนึ่งชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้แทนลูกหนี้ชั้นต้นไปทั้งหมดแล้ว ย่อมมีสิทธิเรียกคืนจากลูกหนี้ชั้นต้นได้เต็มจำนวนที่ผู้ค้ำประกันคนนั้นใช้ไป จะโดยการใช้สิทธิไล่เบี้ยตามมาตรา 693 วรรคหนึ่ง หรือโดยการรับช่วงสิทธิตามมาตรา 693 วรรคสองก็ได้สุดแต่จะเลือก หรือจะเรียกคืนจากผู้ค้ำประกันคนอื่นก็ได้เฉพาะโดยการรับช่วงสิทธิตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 229 (3) ประกอบมาตรา 682 วรรคสอง เนื่องจากเป็นลูกหนี้ร่วมกัน การที่ลูกหนี้ร่วมคนหนึ่งได้ชำระหนี้ไปทั้งหมดเท่ากับชำระแทนลูกหนี้ร่วมคนอื่นๆ ไปตามส่วนแห่งความรับผิดชอบของลูกหนี้ร่วมแต่ละคน จึงได้รับช่วงสิทธิของเจ้าหนี้ไปเรียกคืนจากลูกหนี้ร่วม (คือผู้ค้ำประกันอื่น) ตามส่วนแห่งความรับผิดชอบของแต่ละคน ซึ่งในกรณีของลูกหนี้ร่วมนี้ไม่มีกฎหมายให้สิทธิไล่เบี้ยเหมือนค้ำประกันของผู้ค้ำประกันกับลูกหนี้ชั้นต้น สถานการณ์ดังกล่าวนี้จำเป็นต้องแยกแยะหลักกฎหมายในเรื่องรับช่วงสิทธิออกจากเรื่องการใช้สิทธิไล่เบี้ยให้ชัดเจน จึงจะสามารถแก้ปัญหาได้ ดังตัวอย่างที่เกิดขึ้นในคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2111/2551¹⁰ ซึ่งธนาคารเป็นเจ้าหนี้

⁹ มาตรา 682 วรรคสอง “ถ้าบุคคลหลายคนยอมตนเข้าเป็นผู้ค้ำประกันในหนี้รายเดียวกันไซ้ ท่านว่าผู้ค้ำประกันเหล่านั้นมีความรับผิดชอบอย่างลูกหนี้ร่วมกัน แม้ถึงว่าจะมิได้เข้ารับค้ำประกันร่วมกัน”

¹⁰ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2111/2551 : เจ้าหนี้ ลูกหนี้ที่ 2 ส. และ ว. ได้ร่วมกันทำสัญญาค้ำประกันหนี้ของลูกหนี้ที่ 1 กับโจทก์ จึงต้องรับผิดชอบอย่างลูกหนี้ร่วมตาม ป.พ.พ. มาตรา 291 และมาตรา 682 วรรคสอง ถ้าเจ้าหนี้ชำระหนี้ให้แก่โจทก์ เจ้าหนี้ย่อมมีสิทธิที่จะไล่เบี้ย

เงินกู้ มีผู้ค้ำประกัน 3 คน ธนาคารปลดหนี้ให้ผู้ค้ำประกันคนที่ 2 และฟ้องบังคับชำระหนี้จากผู้ค้ำประกันคนที่ 3 ซึ่งได้ชำระหนี้ให้ธนาคารไปทั้งหมด ดังนี้ ผู้ค้ำประกันคนที่ 3 มีสิทธิไล่เบี้ยหรือรับช่วงสิทธิมาเรียกคืนจากผู้กู้ได้เต็มจำนวนตามมาตรา 693 หรือจะฟ้องเรียกคืนจากผู้ค้ำประกันคนที่ 1 ได้เพียง 1 ใน 3 ตามส่วนความรับผิดชอบของผู้ค้ำประกันแต่ละคน โดยหลักการรับช่วงสิทธิตามมาตรา 229(3) ประกอบมาตรา 296 และมาตรา 682 วรรคสอง ส่วนผู้ค้ำประกันคนที่ 2 ได้รับการปลดหนี้จากเจ้าหนี้ไปแล้ว จึงไม่ต้องรับผิดชอบธนาคารตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 340 ผู้ค้ำประกันคนที่ 3 ที่ได้รับช่วงสิทธิมาจากรธนาคารจึงไม่มีสิทธิบังคับชำระหนี้เอาจากผู้ค้ำประกันคนที่ 2 แต่การที่ธนาคารปลด

เอาจากลูกหนี้ที่ 1 ซึ่งเป็นลูกหนี้ชั้นต้นตามมาตรา 693 วรรคหนึ่ง และรับช่วงสิทธิของโจทก์ไล่เบี้ยเอาแก่ลูกหนี้ที่ 2 ซึ่งเป็นผู้ค้ำประกันร่วมกันได้ตามส่วนเท่าๆ กันตามมาตรา 229 (3) และมาตรา 296 อีกด้วย เมื่อลูกหนี้ที่ 1 และที่ 2 ถูกศาลสั่งพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาด เจ้าหนี้จึงมีสิทธิยื่นคำขอรับชำระหนี้สำหรับจำนวนที่ตนอาจใช้สิทธิไล่เบี้ยแก่ลูกหนี้ที่ 1 และที่ 2 ในภายหน้าได้ทั้งจำนวนหรือตามส่วนแล้วแต่กรณี เว้นแต่โจทก์ได้ใช้สิทธิขอรับชำระหนี้ไว้เต็มจำนวนอันมีต่อลูกหนี้ที่ 1 หรือที่ 2 แล้ว ตาม พ.ร.บ.ล้มละลาย พ.ศ.2483 มาตรา 101 เมื่อบริษัท พ. ซึ่งเป็นผู้รับโอนสิทธิเรียกร้องจากโจทก์ได้ยื่นคำขอรับชำระหนี้ในมูลหนี้ชั้นต้นอันมีต่อลูกหนี้ที่ 1 และได้ยื่นคำขอรับชำระหนี้ในมูลหนี้ค้ำประกันอันมีต่อลูกหนี้ที่ 2 ไว้เต็มจำนวนแล้ว เจ้าหนี้อย่อมไม่มีสิทธิที่จะขอรับชำระหนี้สำหรับจำนวนที่ตนอาจใช้สิทธิไล่เบี้ยในเวลาภายหลังต่อลูกหนี้ที่ 2 ได้

เจ้าหนี้และลูกหนี้ที่ 2 ได้ทำสัญญาค้ำประกันหนี้ของลูกหนี้ที่ 1 โดยยอมรับผิดต่อบริษัท ท. อย่างลูกหนี้ร่วม เจ้าหนี้และลูกหนี้ที่ 2 ซึ่งเป็นผู้ค้ำประกันร่วมในหนี้รายเดียวกันย่อมต้องรับผิดชอบอย่างลูกหนี้ร่วมกันตาม ป.พ.พ. มาตรา 682 วรรคสอง เมื่อบทบัญญัติในลักษณะค้ำประกันมิได้กำหนดความรับผิดชอบของผู้ค้ำประกันต่อกันไว้จึงต้องใช้หลักทั่วไปตามมาตรา 229 และมาตรา 296 การที่บริษัท ท. ยอมรับชำระหนี้จากลูกหนี้ที่ 2 เป็นเงิน 500,000 บาท และปลดหนี้ให้โดยการถอนฟ้องเฉพาะลูกหนี้ที่ 2 คงเป็นประโยชน์แก่เจ้าหนี้เพียงเท่าส่วนของลูกหนี้ที่ 2 ที่ได้ปลดไปเท่านั้น ส่วนลูกหนี้ที่ 2 ไม่ต้องรับผิดชอบต่อบริษัท ท. อีกต่อไป เพราะหนี้ส่วนที่เหลือสำหรับลูกหนี้ที่ 2 ระบุไปแล้วตามมาตรา 340 ดังนั้นหากต่อมาเจ้าหนี้ชำระหนี้ให้แก่บริษัท ท. ไปเพียงใดก็ไม่อาจใช้สิทธิไล่เบี้ยเอาแก่ลูกหนี้ที่ 2 ได้อีกต่อไป เจ้าหนี้จึงไม่อาจขอรับชำระหนี้จากกองทรัพย์สินของลูกหนี้ที่ 2 ได้

หนี้ให้ผู้ค้ำประกันคนที่ 2 ซึ่งเป็นลูกหนี้ร่วมกับผู้ค้ำประกันอีกสองคน ย่อมเป็นประโยชน์แก่ผู้ค้ำประกันอีก 2 คน เท่าส่วนของผู้ค้ำประกันคนที่ 2 ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 293 คือต้องถือว่าหนี้ระงับไปแล้ว 1 ใน 3 ผู้ค้ำประกันที่ 3 จึงต้องรับผิดชอบธนาคารอีกเพียง 2 ใน 3 เท่านั้น เมื่อผู้ค้ำประกันคนที่ 3 ชำระหนี้ให้ธนาคารไปเต็มจำนวน จึงเป็นการชำระเกินไป 1 ใน 3 ส่วนที่ชำระเกินไปนี้ ธนาคารได้รับไว้โดยปราศจากมูลอันจะอ้างกฎหมายได้ ทำให้ผู้ค้ำประกันคนที่ 3 เสียเปรียบ ครอบงำประกอบเป็นลาภมิควรได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 406 ผู้ค้ำประกันคนที่ 3 ย่อมมีสิทธิเรียกคืนจากธนาคารได้

จากข้อมูลที่น่าเสนอมาแสดงให้เห็นได้ว่า ถึงแม้หลักกฎหมายจะชัดเจนแน่นอนพอสมควร แต่ก็ยังมีความเข้าใจที่สับสนกันอยู่ไม่น้อยในทางปฏิบัติ ควรที่จะมีการวิเคราะห์ในรายละเอียดกันไป เพื่อให้ได้ข้อยุติที่ถูกต้องตรงกัน รวมทั้งความเหมาะสมของกฎหมายที่เกี่ยวข้องในเรื่องนี้ ที่ยังแตกต่างกันอยู่ในกรณีของบริษัทประกันวินาศภัยที่มีแต่การรับช่วงสิทธิอย่างเดียว ไม่มีสิทธิไต่เบี่ยงให้เลือกใช้เหมือนดังกรณีของผู้ค้ำประกัน ซึ่งมีทั้งสิทธิไต่เบี่ยงและการรับช่วงสิทธิ หรือในกรณีของลูกหนี้ร่วมที่ได้รับช่วงสิทธิอย่างเดียว ไม่มีสิทธิไต่เบี่ยงเหมือนดังกรณีของนายจ้างผู้รับผิดชอบละเมิดแทนลูกจ้างไป ซึ่งได้ทั้งสิทธิไต่เบี่ยงตามมาตรา 426 และการรับช่วงสิทธิตามมาตรา 229(3)